

การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม

A STUDY OF THE EXPECTATION OF BUDDHISTS THAT AFFECTS THE ROLES AND PERFORMANCE OF MONKS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระปลัดสุวรรณ์ โกวิท*

ชีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือพุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม รวมทั้งสิ้น 400 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือนพฤศจิกายน 2009 ถึงธันวาคม 2009 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ใช้การทดสอบที (t - test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) แบบ LSD ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ด้านการปกครองโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661), บทบาทด้านการศาสนศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653), บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678), บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622), บทบาทด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635), บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667)

2. เปรียบเทียบได้ว่าพุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน/ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการปกครองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, พุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการศาสนศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, พุทธศาสนิกชนที่มีอายุ

* นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ต่างกัน/ มีระดับการศึกษาต่างกัน/ มีอาชีพต่างกัน/ มีรายได้ต่างกัน/ มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรมต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการสาธารณูปการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน /มีรายได้ต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

The research objectives were to: 1) study Buddhists's expectation of roles and performance of monks in Nakhon Pathom Province and 2) compare Buddhists' expectation of roles and performance of monks in Nakhon Pathom Province. The samples were 400 Buddhists in Nakhon Pathom Province. They were selected by multiple-stage random sampling method. The data were collected during November, 2009 to December, 2009. The instruments used in the study were questionnaires. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test, One – way Analysis of Variance (ANOVA) and Least Significant Difference (LSD). The findings were as follows:

1. The Buddhists's expectation of roles and performance of monks in terms of ruling ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661), Dhamma education ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653), welfare ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678), Dhamma teaching ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622), public assistance ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635), and public welfare ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667) were high.

2. Buddhists with different income, or meditation experience, had a different expectation of monks' ruling roles a significant level of .05. Buddhists with different meditation experience had a different expectation of the monks' roles of Dhamma at a significant level of .05. When the Buddhists' income was varied, the expectation of the roles of welfare education as well as Dhamma teaching was significantly different at .05. The Buddhists' expectation for public assistance was significantly different at .05 when their age, education, careers, income or meditation experience was varied. The Buddhists's expectation of the roles of public welfare was significantly different at .05 when their age or income was varied.

บทนำ

พุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวไทยในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ที่มีความสำคัญเป็นศูนย์รวมแห่งกิจกรรมความเชื่อต่างๆ พระสงฆ์จึงเป็นที่เคารพรักและศรัทธาเชื่อถือของ

ประชาชน (คณินนิตย์ จันทบุตร 2532 : 217) พระพุทธศาสนามีบทบาทในการพัฒนาสังคม ในด้านต่างๆ อย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็ตาม ย่อมเกี่ยวข้องกับ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โดยมีสถาบันพระสงฆ์และตัวของพระสงฆ์เองเป็นผู้สืบทอดนำหลักธรรมไปเผยแผ่ต่อสังคมเป็นกำลังสำคัญสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา บทบาทการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามพุทธพจน์ขององค์พระสัมมา สัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (พระมหานรินทร์ สุวรรณโชติ 2551 : 1) พระสงฆ์เองมีความสัมพันธ์กับประชาชนในด้านต่าง ๆ และมีบทบาทที่สำคัญกับสังคมและชุมชน

สภาพสังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยภายในและภายนอก ทำให้บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ได้รับผลกระทบ เช่น ด้านการศึกษาที่สถาบันสงฆ์เคยมีหน้าที่จัดบริการให้การศึกษาแก่ประชาชน แต่ปัจจุบันรัฐบาลเข้ามาดำเนินการทั้งเรื่องหลักสูตรและการบริหารจัดการ พระสงฆ์จึงถูกลดหน้าที่ลงมาเป็นเพียงผู้ประสานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน จนกระทั่งในหลายชุมชน พระสงฆ์มีหน้าที่เป็นเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธหรือทางความเชื่ออื่น ๆ เท่านั้น ปัญหาเหล่านี้ก็มาจากการที่ตัวพระสงฆ์เองที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ซึ่งระบบต่างๆ มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น พระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาหาความรู้ในวิทยาการสมัยใหม่มากนักจึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจสภาพปัญหาและโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนไป จนกระทั่งต้องสูญเสียภาวะแห่งความเป็นผู้นำทางปัญญา อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันไม่ทันความชั่วร้ายของโลกปัจจุบัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2543 : 151) พระสงฆ์จึงมีการปรับตัวเองให้เกิดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง และบทบาทของพระสงฆ์ได้ดำเนินไปตามกรอบแห่งกฎ เพื่อความเป็นระเบียบดังที่คณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการ

เผยแผ่และด้านสาธารณูปการ (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 มาตรา 33) และในระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 (ข้อ 2) ระบุถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่ “ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์” ฉะนั้นการจะดำเนินงานของพระสงฆ์ หรือบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ต้องยึดกรอบแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และพระธรรมวินัยดังกล่าวเป็นสำคัญ

การที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎระเบียบของมหาเถรสมาคมอย่างเข้มแข็ง ประชาชนจึงเกิดความผูกพันใกล้ชิดกับวัดมากขึ้น เพราะมีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนในสังคม ซึ่งต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พระสงฆ์มีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้มแข็งด้วยคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำกลุ่มที่สามารถดึงเอาพลังมวลชนมาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาที่ทรงพลังอย่างยิ่งทำให้สังคมเกิดความสุขอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ในฐานะผู้วิจัยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาพัฒนศึกษาที่มุ่งสร้างความรู้ในเรื่องการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะบูรณาการ (Integrate) องค์ความรู้จากสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เชื่อมโยงกับบทบาทที่ใช้อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เฉพาะมาตรา 15 ตรี ซึ่งแบ่งบทบาทไว้เป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ นำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของมหาเถรสมาคม หรือองค์กรทางพระพุทธศาสนาต่อไป

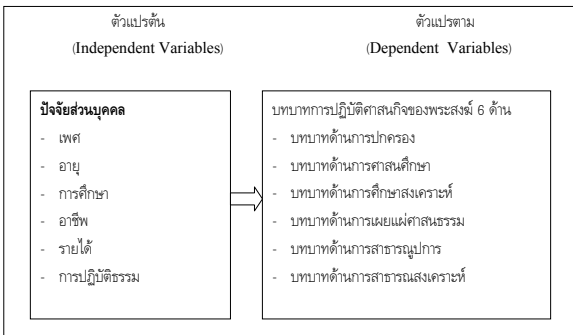

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน และบทบาทพระสงฆ์ตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ผู้วิจัยได้ประมวลรวบรวมสรุป และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการประยุกต์ให้เข้ากับงานวิจัย คือ การศึกษาความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมไว้ ดังนี้

วิธีการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

1. ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน อำเภอดอนตูม อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอสองพี่น้อง และอำเภอกุสุมาลย์

รวมทั้งสิ้น 843,599 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พุทธศาสนิกชนที่สังกัดอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดนครปฐม 3 อำเภอ คือ อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน และอำเภอสองพี่น้อง รวมทั้งสิ้น 400 คน ได้เลือกเทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยใช้สูตร ยามาเน่ (Yamane 1988, อ้างถึงใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์ 2543 : 284 - 285) กำหนดขนาดตัวอย่างของแต่ละตำบล ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้คลาดเคลื่อนร้อยละ 5

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ประสิทธิภาพการปฏิบัติธรรม ตัวแปรตามเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน คือ

1. บทบาทด้านการปกครอง
2. บทบาทด้านการศึกษา
3. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม
5. บทบาทด้านการสาธารณูปการ
6. บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์

ขอบเขตด้านระยะเวลา

1. ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง ธันวาคม 2009

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) เป็นปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามพุทธศาสนิกชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และประสิทธิภาพการปฏิบัติธรรม แบบสอบถามเป็นลักษณะแบบกำหนด

ตัวเลือก (Forced Choice)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ ในจังหวัดนครปฐม บทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ส่วนที่ 3 สอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนต่อกระบวนการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended)

ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมครบถ้วนของเนื้อหาในประเด็นสาระสำคัญตรงตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด ความเหมาะสมของสำนวนภาษา พิจารณาปรับปรุงแก้ไข หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง .50 ถึง 1 ได้ค่า IOC เท่ากับ .67 ถึง 1 ข้อคำถามสามารถนำไปใช้ได้

2. ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยวิธีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .7921

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และประสบการณ์การปฏิบัติธรรม โดยใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. นำข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งรายด้านและรวมทุกด้านในภาพรวม แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ของเบส (Best 1981 : 179)

3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพศ ใช้สถิติทดสอบ (t - test) อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การปฏิบัติธรรม และใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One - way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ด้วยวิธีการของ LSD

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครปฐมต่อกระบวนการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended) มาวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Content Analysis)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า พุทธศาสนิกชนที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 66.75 อายุอยู่ระหว่าง 20 - 40 ปีมากที่สุด ร้อยละ 34.50 ระดับการศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษามากที่สุด ร้อยละ 65.75 อาชีพพนักงานศึกษามากที่สุด ร้อยละ 30.75 รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือนมากที่สุด ร้อยละ 41.25 ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมระยะเวลาต่ำกว่า 1 ปีมากที่สุด ร้อยละ 68.75

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน

2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการปกครองของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = .661) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การกำหนดให้มี

กิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตร สวดมนต์ เจริญสมาธิ เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .873)

2.2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการ ศาสนศึกษาของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .653) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การส่งเสริมการเรียนการสอนแผนกธรรมชั้น ตีโร เอก แก่ภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .829)

2.3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการศึกษา ส่งเสริมของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .678) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การแจกทุนการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนที่เรียนดีแต่ยากจน เป็นอันดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = .866)

2.4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = .622) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การมีการเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .787)

2.5 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการสาธารณูปการของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .635) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การส่งเสริม/สนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขาสำหรับพระภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วน เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = .795)

2.6 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .667) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การส่งเสริม/สนับสนุนจัดตั้งกองทุน “วัดช่วยวัด”

ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย จังหวัดนครปฐม เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .857)

3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปร จำแนกตามลักษณะต่างๆ 6 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ศึกษา อาชีพ รายได้ และประสบการณ์การปฏิบัติธรรม ส่งผลต่อระดับความหวังที่มีต่อการปฏิบัติบทบาทของพระสงฆ์ ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการปกครอง/การศึกษา/โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ศึกษา อาชีพ รายได้ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านการศึกษา ส่งเสริม/การเผยแผ่ศาสนาธรรม/การสาธารณูปการ โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การปฏิบัติธรรม พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

3.3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ โดยจำแนกตาม เพศ ศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การปฏิบัติธรรม พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมากทั้งหมด เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคลในชุมชน เพื่อให้บุคคล

มีวิธีการในการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2540 : 3) ที่กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นผู้แทนของสถาบันทางพุทธศาสนา ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของบุคคล ในชุมชน และเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ที่พระศาสดาทรงบัญญัติไว้ ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือ เป็นที่พึ่งและเป็นที่พักพิงของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ และสอดคล้องกับ พระเทพเวที (2541 : 5) ที่กล่าวว่าพระราชบัญญัติ ของคณะพระสงฆ์ พ.ศ.2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ที่ได้กำหนดบทบาทของพระสงฆ์ไว้ 6 ด้านดังกล่าวข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่มากขึ้นในปัจจุบัน

หากพิจารณาเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังในบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมมากที่สุด เนื่องจากการเผยแผ่พุทธธรรมสู่พุทธศาสนิกชน ถือเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์โดยตรง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังที่ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต 2527 : 34) ได้กล่าวไว้ว่า “พุทธศาสนาในประเทศไทยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แทนของวัดที่คอยชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนของพุทธมามกะให้ไปในทางที่ดี”

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ และบทบาทด้านการศาสนศึกษา ถือเป็นบทบาทด้านการศึกษาที่พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากวัดกับการศึกษานั้นมีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน

ความคาดหวังในบทบาทด้านการปกครอง ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังในเรื่องการกำหนดให้มีกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรเป็นประจำ เช่น ทำวัตรสวดมนต์เช้า - เย็น เป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ การกำหนดให้มีการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยและบริเวณวัดเป็นประจำ และการดูแลสอดส่องพระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดให้ประพฤติปฏิบัติ โดยชอบตามพระธรรมวินัย เป็นลำดับที่ 3 ทั้งนี้เนื่องจากพระสงฆ์มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากฆราวาสผู้ครองเรือน โดยพระสงฆ์จะคงความเป็นพระสงฆ์อยู่ได้ก็โดยการปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบแห่งธรรมวินัย

บทบาทด้านการสงเคราะห์ ทั้งในส่วนของบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์และบทบาทด้านการสาธารณูปการนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านนี้มากขึ้น ซึ่งอาจเห็นได้จากที่มีพระสงฆ์จำนวนมากที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “พระนักพัฒนา” ซึ่งพระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการให้บริการและช่วยเหลือสังคมตามความจำเป็นและความต้องการของประชาชน โดยพระสงฆ์กับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมและทางราชการ

2. การเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็นตัวแปร

จากการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพุทธศาสนิกชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกันมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพุทธศาสนิกชนปัจจุบันมีความเท่าเทียมกันในฐานะสมาชิกของสังคมเท่าเทียมกัน ดังนั้นหาก

พุทธศาสนิกชนมีปัญหาอุปสรรคใดๆ ก็มีโอกาสที่จะได้รับความสงเคราะห์จากวัดและพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน ทั้งในบทบาทศาสนศึกษา บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม บทบาทด้านการสาธารณูปการ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนยังอยู่ในบริบทของสภาพแวดล้อมและสังคมเดียวกัน ส่งผลให้มีความเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในบทบาทต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน จึงมีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุ รายได้ต่อเดือน และการปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกันนั้น หากพิจารณาในปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ จะพบว่าพุทธศาสนิกชนอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชน อายุ 20 - 40 ปี และพุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีขึ้นไป มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ มากกว่าพุทธศาสนิกชนอายุ 41 ปีขึ้นไป เนื่องจากพุทธศาสนิกชนกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีนั้น เป็นกลุ่มวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มีปัญหาต่างๆ ได้มากที่สุดวัยหนึ่ง ซึ่งแสดงออกเป็นปัญหาพฤติกรรมได้หลายประการ เช่น ดื้อ ไม่เชื่อฟัง ละเมิดกฎเกณฑ์กติกาต่างๆ มีคูรักและมีเพศสัมพันธ์ ใช้จ่ายเสพติด หรือทำผิดกฎหมาย ประกอบกับยังมีวุฒิภาวะประสบการณ์ในชีวิตที่น้อย ทำให้ในบางครั้งอาจจะไม่สามารถหาทางออกหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้พุทธศาสนิกชนที่มีอายุน้อยก็ยังคงมีความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) จึงทำให้ยังมีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ ในระดับที่สูง และหากมีการพัฒนาการเข้าสู่วัยที่สูงขึ้นก็จะมีมีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ สอดคล้องกับความเป็นจริงมาก

ขึ้น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับปัจจัยส่วนบุคคลในด้าน การปฏิบัติธรรมที่พบว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมต่ำกว่า 1 ปี มีความคาดหวังต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์มากกว่าพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรม 6 -10 ปี ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติธรรมในระยะเวลาน้อยก็ยังคงมีความคาดหวังที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) กับบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) จึงทำให้ยังมีความคาดหวังในเรื่องต่างๆ ในระดับที่สูงเช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าพุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังทั้ง 6 บทบาท อยู่ในระดับมาก พระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ควรพิจารณาปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติศาสนกิจด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมความรู้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่การประชุม/อบรม/สัมมนาบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจทั้ง 6 ด้าน มีการฝึกฝนความชำนาญในสถานการณ์จริงโดยมีวิทยากรเป็นที่เล็งคอบดูแล และการแลกเปลี่ยนแนวคิดประสบการณ์ในการปฏิบัติศาสนกิจซึ่งกันและกัน

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคาดหวังในบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรมมากที่สุด พระสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะในการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระสงฆ์มากขึ้น เช่น การสนับสนุนความรู้ และกระบวนการถ่ายทอดหลักธรรม เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นวิทยากรพิเศษหรือไปสอนในโรงเรียนและหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยให้การเผยแผ่พุทธศาสนาสามารถทำได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

3. จากผลการวิจัยซึ่งพบว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุน้อย รายได้น้อย และประสบการณ์การปฏิบัติธรรมน้อยมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติศาสนกิจที่มากกว่ากลุ่มอื่นๆ จึงเป็นสารสนเทศทำให้พระสงฆ์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณากำหนดกลุ่มเป้าหมายซึ่งกลุ่มพุทธศาสนิกชนเหล่านี้ มีโอกาสน้อยที่ตอบสนองต่อบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ พระสงฆ์ควรใส่ใจและตอบสนองกลุ่มพุทธศาสนิกชนเหล่านี้

4. จากผลการวิจัยที่พบว่าบทบาทด้านการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ มีความคาดหวังไม่น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ การสนับสนุนก่อสร้างห้องน้ำ/ห้องสุขา สำหรับพระภิกษุสามเณร/อุบาสก/อุบาสิกา แยกเป็นสัดส่วนพระสงฆ์ซึ่งมีหน้าที่เหล่านี้สมควรส่งเสริม/สนับสนุนงานพัฒนาให้เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ หรือรายการแบบเจาะลึก ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น แต่ละชุมชนนั้น อาจมีวิธีการที่แตกต่างกันไป จะได้รู้แนวทางการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะได้ตรงตามความต้องการจำเป็นของคนในสังคม ชุมชน

3. ควรมีการศึกษาปัจจัย/เงื่อนไขต่างๆ ของพระสงฆ์ในการแสดงบทบาทการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนต่อไป

4. ควรมีการศึกษาหลักธรรม เช่น อคติ สังคหวัตถุ อุปนิหัตถธรรม และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระสงฆ์ จะได้นำมาประยุกต์ใช้ให้ตรงตามความคาดหวังของสังคม

เอกสารอ้างอิง

คณินันท์ จันทบุตร. (2532). **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). **พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

ประเวศ วะสี. (2540). **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

เทพเวที, พระ. (2541). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมมิก.

นรินทร์ สุวรรณโชติ, พระมหา. (2551). **บทบาทหลวงพ่อบัณฑิต จิตคุโณ กับงานพัฒนาชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. (2533). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ราชวรุมณี, พระ. (2527). **สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โกมลคีมทอง.